

УДК 347.254(477)

**ТИМЧАСОВЕ ЖИТЛО ЯК МІСЦЕ
ПРОЖИВАННЯ ГРОМАДЯН
УКРАЇНИ НА ЧАС ВОЄННОГО
СТАНУ****Анна ГАЛЯНТИЧ**

аспірантка

Науково-дослідний інститут приватного
права і підприємництва імені академіка
Ф. Г. Бурчака НАПрН України (Київ)

У статті висвітлено проблеми реалізації житлових прав громадян безпосередньо в нормах чинного законодавства та міжнародно-правових актах. Кожен громадянин України має право на житло, але це право має поширюватися не лише шляхом забезпечення житлом соціально незахищених громадян, а й іншими формами забезпечення, зокрема шляхом надання громадянам інших об'єктів тимчасового використання, рухомого та нерухомого майна. Зазначається, що на сучасному етапі розвитку держави необхідно створити систему забезпечення житлових прав в умовах війни та повоєнного відновлення України.

Сучасне європейське розуміння прав на житло ґрунтується на визнанні цього права невід'ємною частиною прав людини, тому його необхідно відповідним чином захищати. Природний характер права на житло вказує на те, що це право належить як дієздатній особі, так і особам, дієздатність яких є неповною за віком чи станом здоров'я або повністю недієздатним.

Загальна декларація прав людини 1948 року передбачає право кожної людини на такий рівень життя, який є необхідним для підтримки здоров'я та благополуччя цієї особи та її сім'ї, і що рівень необхідного життя включає, зокрема, житлові права громадян.

Подібне положення міститься в пункті 1 статті 11 Міжнародного пакту

UDC 347.254(477)

**TEMPORARY HOUSING AS A
PLACE OF RESIDENCE OF
UKRAINIAN CITIZENS AT THE
TIME OF MARTIAL LAW****Haliantych, Anna**

Postgraduate student

Academician F.H. Burchak Scientific Research
Institute of Private Law and Entrepreneurship
of the NALS of Ukraine (Kyiv)

The article highlights the problems of realization of housing rights of citizens directly in the rules of current legislation and international legal acts. Each citizen of Ukraine have the right to housing, but this right should be extended not only by providing housing for socially disadvantaged citizens, but also by other forms of providing, especially through the provision citizens by other temporary objects, movable and immovable property. It is stated that at the present stage of development of the state it is necessary to create a system of providing housing rights in the conditions of war and post-war restoration of Ukraine.

The modern European understanding of housing rights is based on the recognition of this right as an integral part of human rights, so it must be defended accordingly. The natural nature of the right to housing indicates that this right belongs to both a capable person and persons whose capacity is incomplete due to age or health or completely incapacitated persons.

The Universal Declaration of Human Rights of 1948 provides for the right of every person to a such living level that is necessary for maintaining the health and well being of this person and his family, and that the standards of necessary living include, in particular, of housing rights of citizens.

A similar provision is contained in Article 11, paragraph 1 of the International

про економічні, соціальні та культурні права 1966 року, який встановлює обов'язок країн-учасниць вживати необхідних заходів для забезпечення прав громадян на житло.

Необхідно, щоб державна житлова політика була спрямована на забезпечення громадян України, які втратили постійне місце проживання внаслідок війни, комфортним і достатнім житлом, яке б відповідало вимогам, встановленим чинним житловим законодавством України.

Удосконалення чинних та деталізація нових законодавчих актів житлового законодавства є одним із головних завдань держави щодо забезпечення населення доступним житлом як для тимчасового, так і для постійного проживання.

Ключові слова: житло, житлові права, тимчасове житло, модульні містечка, державна реєстрація, місце проживання

Одним із завдань держави є забезпечення житлом населення, власне житло якого стало непридатним для проживання в ході війни України із росією. Вбачається актуальним розкриття поняття житла в цілому та модульного містечка як особливого виду житла для тимчасового проживання, вимог до якості такого житла, умов його надання, шляхів вирішення проблеми забезпечення різних категорій населення житлом для тимчасового проживання на даному етапі та житлом для постійного проживання після закінчення війни та ін. Метою статті є проведення порівняльно-правового аналізу нормативного закріплення права на свободу пересування та вибору місця проживання із поняттям право на житло, проблематики та несистемності законодавства щодо тимчасового житла, а також формулювання конкретних пропозицій щодо вдосконалення положень законодавства України щодо реалізації житлових прав.

Обмеження права на вільне пересування та фактичне обмеження права на вибір місця проживання. Реєстрація постійного та тимчасового місць проживання. Право на вільне самостійне пересування по території України і на вибір місця перебування, виникає з чотирнадцяти років. Тим не менш, чинним законодавством встановлені обмеження цього права, зокрема відповідно до ст. 12 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», зокрема, свободу пересування може бути обмежено: у прикордонній смузі; на територіях військових об'єктів; у зонах, які згідно із законом належать до зон з обмеженим доступом; на приватних земельних ділянках; на територіях, щодо яких введено воєнний або надзвичайний стан.

Введення воєнного стану передбачає встановлення законодавчо випаданих обмежень прав і свобод людини відповідно до вимог воєнного стану. Вільний вибір місця проживання також обмежується в адміністративно-територіальних одиницях, які знаходяться: у прикордонній смузі; на територіях військових об'єктів; у зонах, які згідно із законом належать до зон з обмеженим доступом; на території, де у разі небезпеки поширення інфекційних захворювань і отруєнь людей введені особливі умови і режим проживання населення та господарської діяльності; на територіях, щодо яких введено надзвичайний стан.

Covenant on Economic, Social and Cultural Rights of 1966, which sets out the duty of the participating countries to take the necessary measures to ensure housing rights of citizens.

It is necessary that state housing policy should be aimed at providing citizens of Ukraine who have lost their permanent residence as a result of war, by comfortable and sufficient housing, which would meet the requirements established by the current housing legislation of Ukraine.

Improving the current and adopting more detailed new legislative acts of housing legislation is one of the main tasks of the state to provide the population with accessible housing for both temporary and permanent residence.

Keywords: housing, housing rights, temporary housing, modular towns, state registration, place of residence

Свобода пересування та вільний вибір місця проживання є невідчужуваними та непорушними. Проте вони не є абсолютними, оскільки свобода пересування, вільний вибір місця проживання та право вільно залишати територію України можуть бути обмежені у встановлених міжнародним та національним законодавством випадках. Держава накладає на кожну фізичну особу, яка перебуває на території України, обов'язок реєструвати місце свого проживання (перебування). Реєстрація місця проживання (перебування) є лише реалізацією права на вільний вибір місця проживання [1]. На думку О. В.Кохановської, єдиний випадок, коли дійсно може бути обмежено свободу пересування – це введення воєнного стану [2, с.158].

Вивчаючи способи використання місця проживання та місця перебування в цивільних правовідносинах, потрібно перш за все визначити, що розуміється під місцем проживання або місцем перебування. Так, місцем проживання є житло, розташоване на території адміністративно-територіальної одиниці, в якому особа проживає, а також спеціалізовані соціальні установи, заклади соціального обслуговування та соціального захисту, військові частини. Місце перебування – адміністративно-територіальна одиниця [1].

Аналіз нормативних приписів, як зазначає Ю. М. Юркевич, не дає підстав для висновку про наявність уніфікованого тлумачення терміна «місце проживання», на законодавчому рівні закріплено два діаметрально протилежних трактування терміна «місце проживання», зокрема, як приватно-правової та публічно-правової категорій, чим зумовлена неоднозначність розуміння його змісту. Спеціальне законодавство тлумачить цей термін як житло, розташоване на території адміністративно-територіальної одиниці, в якому особа проживає, а також спеціалізовані соціальні установи, заклади соціального обслуговування та соціального захисту, військові частини. Окрім того, законодавець оперує таким терміном, як місце перебування – адміністративно-територіальна одиниця, на території якої особа проживає строком менше шести місяців на рік (ст. 3 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні»). [3, с. 185-186]

Також необхідним для теоретичного розуміння та правозастосовної практики є проведення розмежування понять «місце проживання» та «місце перебування» з огляду на визначення завдань такої реєстрації. Під час визначення тимчасового перебування потрібно враховувати те, що особа, яка знаходиться в місці перебування, має місце проживання, але тимчасово знаходиться в іншому місці [4, с. 84]. За місцем перебування особа має проживати менше шести місяців на рік. Таким чином, порівняно з місцем проживання, в якому фізична особа проживає постійно, переважно або тимчасово, місце перебування має більш обмежений у часі характер, тобто місце проживання є ширшою за своїм змістом категорією, ніж місце перебування [5, с. 34].

Ст. 2 Закону України «Про надання публічних (електронних публічних) послуг щодо декларування та реєстрації місця проживання в Україні» від 5 листопада 2021 року № 1871-ІХ визначає поняття «житло», «адреса житла», «декларування місця проживання особи», та ін., зокрема, житло - житловий будинок, квартира, інше жиле приміщення, в якому особа постійно або тимчасово проживає адреса житла - місцезнаходження житла особи, що включає такі дані (за наявності): область, район, місто (село, селище), район у місті, вулиця (шосе/проспект/бульвар/алея/площа/майдан/провулок/узвіз/з'їзд/проїзд/лінія/просіка/тупик тощо), номер будівлі (будинку/корпусу/блоку/секції тощо), номер квартири (кімнати тощо); декларування місця проживання особи - повідомлення особою органу реєстрації адреси свого місця проживання шляхом надання декларації про місце проживання в електронній формі з використанням Єдиного державного веб-порталу електронних послуг з подальшим внесенням такої інформації до реєстру територіальної громади.

Право на місце проживання має включати в себе гарантовану можливість набувати житлових прав в одному із житлових фондів (приватного, соціального, комунального). Передбачена можливість вільно обирати країну, населений пункт, де буде розташоване місце проживання, не має впливати на безпосереднє зареєстроване (зафіксоване) місце проживання в Україні на період військового часу. Вільний вибір місця проживання не пов'язується з наявністю через реєстрацію певних переваг у будь-якої особи, але зазначений інститут має

важливе значення для забезпечення громадян житлом-прихистком, отримання соціальної допомоги, визнання особи безвісно відсутньою і оголошення її померлою, для захисту порушених прав та законних інтересів фізичної особи, тощо.

Фізичні особи можуть перебувати поза місця постійного місця реєстрації, і закон не пов'язує з цим визначення місця проживання, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Так, ст. 29 ЦК України передбачає, що місцем проживання фізичної особи у віці від десяти до чотирнадцяти років є місце проживання її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким вона проживає, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я тощо, в якому вона проживає, якщо інше місце проживання не встановлено за згодою між дитиною та батьками (усиновлювачами, опікуном) або організацією, яка виконує щодо неї функції опікуна. Місцем проживання фізичної особи, яка не досягла десяти років, є місце проживання її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким вона проживає, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я, в якому вона проживає. Місцем проживання недієздатної особи є місце проживання її опікуна або місцезнаходження відповідної організації, яка виконує функції опікуна [6, ст. 29]. Окрім того, на території України значна кількість громадян, маючи право власності на житло, розташоване на окупованих та звільнених територіях, не може ним користуватися, тож її право на вільний вибір місця проживання порушується, а виїхавши в інші регіони України, змушена проживати в житлі, часто не придатному для проживання. Відповідно, проект Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації» від 24.03.2022 р. № 71981 направлений на відновлення житлових прав за місцем знаходження знищених та пошкоджених житлових об'єктів нерухомого майна.

У ст. 36 ЖК України облік громадян, які потребують поліпшення житлових умов, здійснюється, як правило, за місцем проживання у виконавчому органі районної, міської, районної в місті, селищної, сільської ради [7, ст. 36]. Відповідно до законодавства України у випадках і в порядку, встановлених цим Кодексом та іншими актами законодавства України, громадян може бути взято на облік і не за місцем їх проживання. Тобто Законом України 21 квітня 2022 року № 2215-IX «Про дерадянізацію законодавства України» шляхом внесення доповнень до статті 36 ЖК яка має назву «Облік громадян, які потребують поліпшення житлових умов, за місцем проживання» зафіксовано, що це може здійснюватися і не за місцем проживання. Раніше, ще у рішенні Конституційного Суду України від 28 вересня 2000р., у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень п.2 ст.2 Закону України «Про приватизацію державного житлового фонду» визначено поняття словосполучення «місце проживання», відповідно до якого, мається на увазі місце проживання громадян за територіальною ознакою (село, селище, місто чи інша адміністративно-територіальна одиниця), а не конкретне жиле приміщення (будинок, квартира, службова квартира). З таким рішенням важко погодитись, оскільки наявність населеного пункту і відсутність реєстрації в конкретному житлі, не можуть бути підставою для визнання будь-якого права.

Погоджуємося з Швидкою В. Г., яка констатує, «Якщо прописка ґрунтувалася на так званій «дозвільній системі» й мала на меті певні обмеження вибору місця проживання, надання ордеру на проживання в певному приміщенні та переміщення громадян тощо, то призначення реєстрації – фіксувати знаходження фізичної особи у вільно обраному нею місці проживання чи перебування. При реєстрації місця проживання не існує будь-яких обмежень щодо необхідних санітарних норм житлової площі, щодо кількості зареєстрованих осіб в одному житловому приміщенні тощо. Фізичні особи самостійно обирають собі місце проживання, а реєстрацією ставлять державу до відома про своє місце проживання» [8, с. 95].

Однією з правових підстав для зняття з квартирної обліку, є саме реєстрація, в якій і вказується крім населеного пункту точна адреса жилого приміщення (номер квартири, номер

будинку, назва вулиці). Тому необхідно не відмежовувати поняття місце проживання від реєстрації місця проживання, а навпаки, їх корелювати з метою наближення співвідношення цих правових понять, адже в Україні повинна діяти гармонійна правова система. Відповідно до ст. 4 Закону України від 5 листопада 2021 року № 1871-IX «Про надання публічних (електронних публічних) послуг щодо декларування та реєстрації місця проживання в Україні» особа одночасно може мати лише одне задеклароване або одне зареєстроване місце проживання (перебування). У справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 2 частини другої ст. 40 ЖК України (щодо дискримінації у реалізації права на житло) Другий сенат Конституційного Суду України 22 червня 2022 року № 5-р(П)/2022 Справа № 3-39/2021(86/21) визнав таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), пункт 2 частини другої статті 40 ЖК України, відповідно, неконституційною визнано норму «Громадяни знімаються з обліку потребуючих поліпшення житлових умов у випадках виїзду на постійне місце проживання до іншого населеного пункту». Тобто громадяни продовжують перебувати на обліку потребуючих поліпшення житлових умов поза межами адміністративно-територіальна одиниці, де квартирний облік здійснюється відповідними органами місцевого самоврядування за місцем проживання громадян. Вважаємо, що за кожною людиною має бути закріплено право на одне основне місце проживання в належному житловому приміщенні. В іншому випадку кожна особа зможе перебувати на черзі в різних населених пунктах або всі громадяни України в одному, що призведе до додаткового навантаження на бюджет окремої територіальної громади. Наприклад, в порядку п.1-1 статті 40 ЖК України, особа знімається з обліку внаслідок одноразового одержання від органів державної влади або органів місцевого самоврядування грошової компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення.

Потребує закріплення житлових прав за внутрішньо переміщеними особами (надалі за текстом – «ВПО») – це громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру. Акт внутрішнього переміщення і взяття на облік ВПО підтверджується довідкою про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, що діє безстроково, крім випадків, передбачених статтею 12 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». Для внутрішньо переміщених осіб облік здійснюється за місцем перебування на обліку в Єдиній інформаційній базі даних про внутрішньо переміщених осіб. Облік осіб місцем походження яких є населені пункти тимчасово окупованих територій Донецької, Луганської, Запорізької, Херсонської областей, територія населених пунктів на лінії зіткнення, тимчасово окупована територія Автономної Республіки Крим. Облік громадян, які не перебувають на обліку внутрішньо переміщених осіб, здійснюється за місцем фактичного проживання на території населених пунктів України. У зв'язку з цим, потребує перегляду «Порядок взяття громадян на соціальний квартирний облік, їх перебування на такому обліку та зняття з нього» затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 липня 2008 р. № 682 «Деякі питання реалізації Закону України «Про житловий фонд соціального призначення».

Вважаємо, що у цивільному законодавстві необхідно також визначити питання відносно місця проживання військовослужбовців, осіб, які воюють, біженців, тимчасово переміщених осіб, які самостійно не можуть обирати собі місце проживання, знаходяться поза постійним місцем їх проживання, в тому числі і за кордоном.

Житло-прихисток. Місце проживання громадянина є його правоіндивідуалізуючою ознакою, із чого має впливати, що у фізичної особи має бути одне основне, зареєстроване місце проживання, яке може змінюватися. Якщо особа внаслідок війни з російською федерацією проживає в різних місцях, то місце її проживання визначається за місцем останньої реєстрації. Місцем проживання фізичної особи може бути прихисток в самому

широкому змісті, яке може не відповідати вимогам поняття житла визначених ст. 29 ЦК України. Зокрема, житлом визнається житловий будинок, квартира, інше приміщення, призначене та придатне для проживання в ньому (гуртожиток, готель тощо), в якому фізична особа проживає постійно або тимчасово. Тимчасовим житлом можуть бути наприклад тимчасові містечка для біженців, підвали, цокольні поверхи, бомбосховища, інші приміщення, що не відповідають житловим стандартам. [6, ст. 29].

У зв'язку із військовими діями характером проблеми, з'являються різноманітні види житла призначені для тимчасового проживання, серед яких і тимчасові споруди для життєзабезпечення населення [11, п. 9 ст. 2], у вигляді модульних будинків у складі модульних містечок. Необхідно розкрити поняття особливих видів житла для тимчасового проживання, вимог до якості такого житла, умов його надання, шляхів вирішення проблеми забезпечення населення житлом для тимчасового проживання та житлом для постійного проживання після закінчення війни та ін. Видами житла є житловий будинок, квартира та інше приміщення, призначені та придатні для постійного проживання [6, ст. 379]. Місцем проживання особи може бути житло, а час проживання – постійним або тимчасовим, відповідно до ст. 29 ЦК України [6, ст. 29].

Відповідно до абзацу 1, 3 ст. 132-1 ЖК України, до жилих приміщень з фондів житла для тимчасового проживання відносяться жилі приміщення, пристосовані для тимчасового проживання громадян, які не мають або втратили постійне місце проживання. Жилі приміщення з фондів житла для тимчасового проживання відносяться до спеціалізованих жилих приміщень, які повинні відповідати санітарним та технічним вимогам. Жила площа в жилих приміщеннях з фондів житла для тимчасового проживання надається за нормами, встановленими для проживання громадян у гуртожитках [7, ст. 132-1]. Наразі це не менше 6 кв. метрів на одну особу, відповідно до Постанови КМ України № 498 від 20.06.2018 р. «Про затвердження Примірною положення про користування гуртожитками». Дані вимоги поширюються на жилі приміщення у модульних містечках, площа яких розрахована на проживання не більше чотирьох осіб у одному модульному будинку. Ст. 132-2 ЖК України в свою чергу визначає порядок надання і користування житла для тимчасового проживання, зокрема, умовами надання житла громадянам є відсутність іншого місця проживання, а також неможливість придбання чи найму іншого житла у зв'язку із недостатністю сукупного сімейного доходу. Жилі приміщення з фондів житла для тимчасового проживання надаються на строк до одного року з можливістю продовження цього строку у разі неспроможності мешканця цього приміщення набути альтернативне місце проживання [7, ст. 132-2].

Передача житла у тимчасове користування з фондів житла для тимчасового проживання відбувається за рішенням виконавчих органів сільських, селищних, міських рад, державних адміністрацій, шляхом розгляду поданих заяв із додатками, зокрема, довідки про дохід заявника та всіх членів його сім'ї, довідки бюро технічної інвентаризації про відсутність у громадянина іншого житла для проживання за місцем отримання житла з фонду житла для тимчасового проживання, а у разі прибуття громадянина з іншого регіону – зазначена довідка з попереднього місця проживання, окремо для внутрішньо переміщених осіб – довідки про набуття такого статусу та інше [10], та подальшим укладенням договорів найму тимчасового житла, форми якого встановлені Наказом Державного комітету України з питань житлово- комунального господарства [9], та отримання ордеру на вселення в житлове приміщення, який видається на основі рішення спеціальної комісії з питання надання житла [9, ст. 60].

Модульне містечко, відповідно до чинного законодавства, є тимчасовою спорудою для життєзабезпечення населення, і має ряд характеристик – така споруда є малоповерховою (висотою до двох поверхів), швидкокомунтованою з полегшених конструкцій (мобільна (інвентарна), збірно-розбірна, контейнерного або комбінованого типу тощо, та задовольняє встановлені Кабінетом Міністрів України мінімально необхідні вимоги для життєзабезпечення внутрішньо переміщених осіб та може бути демонтована і переміщена з подальшим повторним використанням або без такого використання. [11, п. 9 2]. Модульним

містечкам, як і іншим тимчасовим спорудам, не присвоюється адреса. [11, ст. 26-3]. Модульні містечка, як і будь-які жилі приміщення, мають відповідати технічним та санітарним нормам, зокрема мінімальним вимогам встановленим Наказом Міністерства охорони здоров'я України № 554 від 31.03.2022 р., мати натуральне освітлення, бути благоустроєними, тобто мати всі необхідні для життя комунальні мережі, а саме електропостачання, водопроводу та каналізації, опалення. Щодо розміщення модульних містечок та комунікацій до них, були прийняті окремі положення, зокрема відповідно до п. 9 2 прикінцевих положень Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», на період дії правового режиму воєнного стану, надзвичайного стану в Україні або окремих її місцевостях та протягом одного року після його припинення чи скасування розміщення такого роду тимчасових споруд та інженерних мереж до них допускається на земельних ділянках будь-якої категорії, крім земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, земель історико-культурного призначення, земель лісогосподарського призначення без зміни їх цільового призначення. Розміщення тимчасових споруд для життєзабезпечення населення здійснюється на підставі затвердженої схеми розміщення таких споруд. [11, п. 9 2].

Слід, зазначити, що модульні містечка все ж є специфічним видом прихистку, яке не можна віднести до житла, враховуючи особливості конструкції приміщень, матеріалів що використовуються при будівництві, особливостей розміщення комунікацій та комунальних систем тощо. Конструкція модульного будинку є металевою, що може спричинити ряд проблем, зокрема перегрів приміщень влітку, їх неналежний обігрів взимку, сирість у жилих приміщеннях та ін. Саме тому необхідним є постійний контроль модульних будинків на предмет їх відповідності вимогам елементарним вимогам щодо жилих приміщень, та можливість їх стану до таких вимог, відповідальних за надання такого виду житла для тимчасового проживання.

Важливо зазначити, що масове зведення тимчасового житла, в тому числі модульних будинків не вбачається цілком ефективним, соціально адаптованим та економічно вигідним, на противагу переобладнання вже наявного житла, що не використовується, недобудованого із різних причин, самочинно створеного, а також розширення фонду соціального житла, що б означало створення житлового фонду для постійного проживання, удосконалення та реновації існуючих об'єктів житлового фонду. Така державна житлова політика в цілому буде направлена на забезпечення громадян України, які втратили постійне місце проживання внаслідок війни, комфортним та достатнім житлом, яке відповідало б вимогам встановленим чинним житловим законодавством України.

Вбачається необхідним і удосконалення чинних та прийняття більш детально розроблених нових законодавчих актів житлового законодавства, з метою забезпечення населення доступним житлом як для тимчасового, так і для постійного проживання.

Висновок. У нормативних актах та юридичній літературі часто змішують поняття «реєстрація», як обов'язок, із фіксацією права на проживання людини у певному місці, як особистого немайнового блага, хоча між ними існує об'єктивний зв'язок. Здійснення права на свободу вибору місця проживання не підлягає жодним обмеженням, за винятком тих, які необхідні в демократичному суспільстві для захисту моралі чи з метою захисту прав і свобод інших людей.

Виходячи із викладеного, вважаємо за необхідне ст. 29 ЦК України доповнити нормою, за якою «місце постійного проживання фізичної особи визначається за місцем реєстрації», що дозволить достовірно визначити наявність умов для реалізації прав у житловій сфері. Потребує вдосконалення законодавство, що визначає соціальні житлові стандарти, зокрема, пропонується ввести поняття житло-прихисток, тобто житло яке не відповідає житловим стандартам, але задовольняє основні життєві потреби, особливо ВНО.

Житлові правовідносини потребують унормування шляхом закріплення інституту закріплення місця постійного проживання людини з метою забезпечення її суб'єктивних житлових прав. До них може відноситися і модульні містечка, хоча до житлового фонду вони

не відносяться. Складна економічна ситуація в країні внаслідок пошкодження та знищення окремих видів житла внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації, потребує реформ у сфері житлового законодавства, з метою вирішення проблеми реалізації житлових прав громадян в період військових дій.

Свобода пересування і пов'язаний з нею вільний вибором місця проживання, гарантуються Законом України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», Загальною декларацією прав людини, Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод і протоколами до неї, іншими міжнародними договорами України, на час війни обмежуються. Обмеження, які встановлені законом з метою здійснення та захисту цивільних та сімейних прав в сучасних умовах воєнного стану. Порядок реалізації свободи пересування та вільного вибору місця проживання правомірно встановлює випадки обмеження прийняті в демократичному суспільстві. Обмеження встановлюються статтею 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», та «Порядку встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан» затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1450. Фізичну особу не може бути виселено з обраного нею місця перебування навіть з районів бойових дій, без її згоди.

Посилання:

1. Криворучко В. О. (2023) Цивільно-правове регулювання реєстрації місця проживання та місця перебування фізичних осіб. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/9609/Криворучко%20В.О.%20Цивільно-правове%20регулювання%20реєстрації%20місця%20проживання%20та%20місця%20перебування%20фізичних%20осіб%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

2. Кохановська О. В. (2015) Проблеми реалізації права на свободу пересування в Україні і практика Європейського суду. Часопис цивілістики. Вип. 18. С. 157-163. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Час_2015_18_36.

3. Юркевич Ю. М., Дутко А. О. та ін. (2021) Особисті немайнові права особи. Навч. посібник. 444 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3836/3/ОНПО--ВЕРСТКА.pdf>.

4. Бірюков І.А. (2006) Цивільне право України. Загальна частина. Підручник. 480 с. URL: https://vo.uu.edu.ua/pluginfile.php/444806/mod_resource/content/1/Цивільне%20право%20України%20%28загальна%20частина%29.pdf.

5. Михайлишин І. В. (2012) Зміст права громадян на вільне пересування та вибір місця проживання. Право і безпека. № 3 (45). С. 32-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2012_3_8.

6. Цивільний кодекс України: Кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

7. Житловий кодекс України: Кодекс України № 5464-X від 30.06.1983 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10#Text>.

8. Швидка В. Г. (2018) Здійснення особистого немайнового права на вільний вибір місця проживання. Римське приватне право: здобутки європейські та глобальні : матеріали міжнар. колокви. (м. Одеса, 27 жовт. 2018 р.) С. 95-97. URL: <https://hdl.handle.net/11300/12352>.

9. Про затвердження форм щодо житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання: Наказ державного комітету України з питань житлово-комунального господарства № 98 від 14.05.2004 р., Зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 02.06.2004 р. за № 688/9287, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0688-04#Text>.

10. Про затвердження Порядку формування фондів житла для тимчасового проживання та Порядку надання і користування житловими приміщеннями з фондів житла для тимчасового проживання: Постанова Кабінету Міністрів України № 422 від 31.03.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/422-2004-%D0%BF#Text>.

11. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України № 3038-VI від 17.02.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>.

Статтю було подано 11.01.2023

The article was submitted

Статтю було доопрацьовано 17.01.2023

The article was revised

Статтю було прийнято 18.01.2023

The article was accepted